

שער הרחמים: ארבע סגולות לשנה מבורכת מתוך התפילה

¹ בשנת 85 היה יצחק מושיב נהג משאית בסמרקנד. הוא היה נוהג אלפי קילומטרים ומעביר סחורות ממדינה למדינה. פעם הוא חוצה את הגבול עם טון תה. הוא מגיש לבקר הגבול את החשבונית עם המיסים ששולמו על הוצאת טון תה מהמדינה והבקר מבקש להעלות את המשאית על המשקל.

במשאית היו שניים וחצי טון תה. הברחה של טון וחצי היא עבירה חמורה שהמאסר עליה הוא מינימום עשר שנות מאסר בבית כלא איום בסמרקנד. הוא נכבל באזיקים והובל למנהל הראשי של מעבר הגבול. ההוא אומר בכעס: "אתה נורמלי?! אתה גונב טון וחצי מהמדינה?!".

הוא ממשיך לעלעל בניירות ופתאום שואל: "מה הקשר שלך לדוד מושיב?". יצחק נתקף הלם. "זה אבא שלי ע"ה". המנהל מביט בחזרה, העיניים שלו מתמלאות דמעות ואומר: "בזכות אבא שלך, אני נמצא כאן. הוא היה המרצה באוניברסיטה של סמרקנד ואני הייתי נעדר רבות מהשיעורים. פעם ביקש להבין מה קורה? סיפרתי את האמת: להורים שלי קשה בפרנסת הבית ואני עובד בלילות כדי להביא כסף". אביך התרגש ואמר: "תמשיך לעזור להם ואני אמלא לך נוכחות ואכתוב ציונים 80-90".

"הגעתי למעבר הגבול כמנקה זבל, אבל בזכות הציונים של אביך התקדמתי בהדרגה והיום אני מנהל את כל העסק. לכבוד האבא היקר שלך, קח את הניירות וחזור הביתה".

עוד שבוע נעמוד לפני מלך המלכים לדין ומשפט. הקב"ה ישקול את מעשינו ובחסדו יכריע את כולנו לשנה טובה ומבורכת. לכאורה, הדין אמור להתנהל בהתאם לכללי דין סדורים שאין מה לשנות בהם, אבל האמת היא שלכל משפט יש חריגות שמוציאות אותו מהמסלול הרגיל ומאפשרות לצאת בחסד.

אנו רוצים לעסוק בארבעה עיונים נפלאים מתוך תפילות ראש השנה, שילמדו ארבע סגולות חזקות כדי להפוך את התפילה לאפקטיבית. כל יזם שמחפש משקיע, מכיר את השלב הקריטי בדרך לגיוס: **איך לעניין את המשקיע?** כיצד לגרום לקרן הון סיכון לזרוק 50 מיליון דולר על פנטזיה שלא באה לעולם? היזם עושה שיעורי בית אודות המשקיע הספציפי, מנסה להבין מה מרשים אותו, מתלבש בצורה שתמשוך את לבו וחמוש במצגת תמציתית שמספרת מה הכדאיות הכלכלית של המוצר.

להבדיל, גם בעמדנו לפני הקב"ה, יש עקרונות מקדימים שמאפשרים לעקוף את התור ולשכנע כי אנו ראויים לברכה². נתמקד בארבעה רעיונות מתוך תפילות הימים הנוראים.

פרשת "נצבים" נקראת תמיד לפני ראש השנה והיא המכינה אותנו להיכנס בשערי החגים. הקשר בין הפרשה לראש השנה, רמוז במילים הראשונות שלה: "אתם נצבים היום" ומובא בזוהר כלל גדול: בכל פעם שנאמר "היום" בתורה ובנביא, הכוונה היא ליום הגדול בשנה, ראש השנה.

1. לקוטי תורה לרבנו הזקן תבוא מא, ג: קוראים פרשת 'אתם נצבים היום' לפני ראש השנה, כי 'היום הזה' קאי על ראש השנה ובו מחדשים הכריתת ברית על מתן תורה.

¹ הסיפור עבר בסרטון בוואטסאפ.

² מדי שנה מארגנים שלוחי חב"ד בארצות הברית, "שבתון" בשכונת קראון הייטס עבור סטודנטים וסטודנטיות שחפצים להכיר את החיים היהודיים. בשנות השישים היו זוכים הסטודנטים להיכנס לפגישת יחידות עם הרבי מליובאוויטש ולהעלות בפניו שאלות בענייני אמונה ואחרות. פעם הגיעה קבוצה סקרנית במיוחד ולאחר דיון אינטלקטואלי ארוך, העלו בסוף שאלה פיקנטית: "רבי, החסידים שלך אומרים שאתה מחולל נסים, שאתה מסוגל לשנות את הטבע, האם זה נכון?". הרבי השיב: "זה נכון, ולא רק אני מחולל נסים, אלא גם אתה ואת יכולים לעשות זאת. כשיהודי מתפלל, לומד תורה או מקיים מצווה, הפעולה שלו עולה עד כיסא הכבוד ומחוללת שם שינויים רבי השפעה...".

הרמז לכך נמצא בתחילת ספר איוב: "ויהי היום ויבואו בני האלוקים להתייצב על ה' ויבוא גם השטן בתוכם". יום הדין הגיע והמלאכים והשטן התייצבו לפני בית הדין של מעלה. ה' העביר את כל האדם לפניו ואמר בהתפעלות: "השמת לבך על עבדי איוב? כי אין כמוהו בכל הארץ, איש תם וישר ירא אלוקים". בתגובה אמר השטן: איוב מסור לה' כי "מעשה ידיו ברכת ומקנהו פרץ בארץ, ואולם שלח נא ירך וגע בכל אשר לו, אם לא על פניך – יברכך!". כך יוצא לדרך הניסיון של איוב.

רמז נוסף נמצא בהפטרות חנה, אותה קוראים בבוקר הראשון של ראש השנה. גם היא מתחילה במילים "ויהי היום" והסיפור התרחש בראש השנה. אלקנה ומשפחתו עלו למשכן שילה לזבוח זבח לכבוד החג³, חנה הבודדה התייסרה בכאבה והחליטה לשפוך נפשה לפני ה' – וההמשך ידוע.

זוהר ג רלא, א: אמר רבי יהודה לרבי שמעון בר יוחאי: יאמר לנו מר מילים משובחות לראש השנה. פתח רבי שמעון ואמר: 'ויהי היום' [בהפטרות חנה 'ויהי היום ויזבח אלקנה ונתן לפננה אשתו ולכל בניה ובנותיה מנות'] - בכל אתר דכתיב 'ויהי' הוא לשון צער, ויהי היום – זהו ראש השנה שיש בו דין קשה על העולם, כדכתיב באיוב: 'ויהי היום ויבאו בני האלוקים' ויום ראש השנה הווה.

כיון שכך, אפשר לקפוץ ישירות לתפילות ראש השנה ולפתח כמה עיונים בהם. הראשון: מהיכן האומץ לתבוע בקשת חיים טובים בסוף התפילה?

הנה הגאונים תיקנו להוסיף בתפילות הימים הנוראים ועשרת ימי תשובה, ארבע בקשות של חיים:

2. שו"ע רבנו הזקן תקפב, ו: הגאונים תקנו לומר בעשרת ימי תשובה, בברכת אבות – 'זכרנו לחיים', בברכת גבורות – 'מי כמוך', בברכת הודאה – 'וכתוב לחיים טובים', ובשים שלום – 'ובספר חיים'.

וכאן מגלים פלא: בעוד ששתי הבקשות הראשונות הן מינימליות, שתי הבקשות האחרונות הולכות ומתרחבות לשיאים מדהימים. בעוד שבהתחלה ביקשנו בסך הכול "חיים" – "זכרנו לחיים ... וזוכר יצורים לחיים ברחמים". לא חשוב איזה חיים – בעושר או בעוני ח", בבריאות או בפחות ח", ובלבד חיים, בשתי הבקשות האחרונות קיבלנו אומץ ואיננו מתפשרים על פחות: "וכתוב לחיים טובים", ואחר כך גם זה לא מספק: "ובספר חיים, ברכה ושלו, פרנסה טובה, ישועה ונחמה וגזרות טובות, נזכר ונכתב לפניך אנחנו וכל עמך בית ישראל".

וכל אחד אמור לצעוק: "רגע, הלו, תנשום עמוק, למה אתה חושב שזה מגיע לך? ואם זה מגיע, למה התחלת עם בקשה צנועה שנותנת רושם שאינך ראוי ליותר ממנה?"

הטור מביא הסבר פשוט בתוספת משל נהדר:

טור תקפב: אינו אומר 'לחיים טובים', עד לבסוף בברכת הודאה שאומר 'וכתוב לחיים טובים'. כי המבקש צריך לבקש תחילה דבר מועט ואחר כך מוסיף והולך ... משל לזה: אמר רבי אבא כותיים הללו יודעים לבקש על הפתחים. תחילה אומר תן לי מעט מים ונותנים לו. תנו לי בצל אחד ונותנים לו. ואז אומר 'בצל בלא פת מחליש את הלב'

בנוסף, ראיתי הסבר מיוחד במינו בשמו של הראשון לציון, הרב מרדכי אליהו:

הרב שמואל אליהו בשם אביו, הראשון לציון הרב מרדכי אליהו [שיעור באתר ישיבה]: הודאה לקב"ה על העבר, מעוררת ישועות בעתיד. כפירוש הפסוק 'הודו לה' כי טוב – כי לעולם חסדו'. כשמודים לקב"ה כי טוב – בא רוב חסד לעולם. ולכן רק אחרי שמודים בברכת הודאה, אפשר לבקש בקשות נרחבות יותר, כמו בקשה לחיים טובים לכל בני בריתך.

³ מדוע עלו למשכן בראש השנה והרי אין בו עליה לרגל ולא קרבן חגיגה? מובא במדרש שמואל שאלקנה היה אדם נעלה: היה פעיל נלהב למען משכן ה'. באותם ימים הקים מיכה מתחרה מתועב למשכן ה', פסל ותרפים בהר אפרים (בעמק יזרעאל) ואנשים נמנעו מלעלות לשילה. אלקנה הגיב בקמפיין לעורר אנשים על השימון בבית ה' ולכן היה עולה בעצמו יותר מהחייב: גם בראש השנה.

עלינו לשים לב למיקומה של הבקשה "וכתוב לחיים טובים": בברכת הודאה. מה שקרה בין תחילת התפילה לסופה הוא שאנחנו השתנינו. אנו החלפנו את סגנון התפילה. בעוד שרוב תפילת שמונה עשרה הייתה בקשות על מה שחסר - חכמה, תשובה, רפואה ופרנסה, בסוף התפילה הופכים את הסגנון ועוברים להודות על מה שקיבלנו: "מודים אנחנו לך... על נסיון שבכל יום עמנו ועל נפלאותיך וטובותיך שבכל עת, ערב ובוקר". אנו מפתחים תודעה של שפע ומכירים בכך שהחיים מלאי פלאות.

וכאן טמון הסוד: אם אדם חי בתודעה של הודאה, אם הוא חש שקיבל בחייו – הוא זכאי לבקש בהרחבה. שכן יש טעם להשקיע בו. הוא חי במודעות של חובה והכרת הטוב ולכן ייעד את הקבלה למטרות טובות. הוא יודע שקיבל, יודע ממי קיבל ומבין מה המטרה של הקבלה, ובמילא הקבלה שלו תחזיר את עצמה בכפל כפליים. אבל מי שחי בתודעה של חסר, הוא כועס על העולם ומרגיש שאינו חשוב – למה להשקיע בו? זה למלא דלי עם חור. זה לבזבז שפע שלא יהפוך להיות אפקטיבי.

לפיכך, המסר הראשון בתפילות הימים הנוראים: אתה רוצה לקבל בשנה הבאה? תודה על השנה הקודמת. שב עם עצמך ופשט תחשוב על הנסים וההשגחה הפרטית שליוו אותך השנה. תודה על המשפחה, על הבריות ועל הנפש האלוקית שקצת מרימה אותנו מעל החומר. ואחר כך תיגש ותבקש יותר, כדי שנוכל לעשות עוד יותר את רצונו יתברך.

רעיון דומה: בשבת הקודמת קראנו את פרשת הביכורים ובסופה אומר רש"י דברים מופלאים: "היום הזה ה' אלוקיך מצוך לעשות את החוקים האלה ואת המשפטים ושמרת ועשית אותם – רש"י: בת קול מברכתו: הבאת ביכורים היום, תשנה לשנה הבאה".

בעוד שהפירוש הפשוט של הפסוק הוא ציווי לשמור מצוות הביכורים, רש"י גורס שזאת הבטחה כשכר על המצווה. בת קול תצא מהשמים ותכריז: כן תזכה בשנה הבאה לראות ברכה ולהביא ביכורים. [מכאן אולי המקור לברכה השגורה "שתזכה לשנה הבאה". ובניסוח האידישיאי: "זאל לעבן איבער אי'אהר". כך מברכים חתן יום הולדת: "כן תזכה לשנה הבאה, עד מאה ועשרים שנה"].

וכל אחד תמה: איפה מצא רש"י הבטחה נעלית כזו? ושנית: כיצד הביכורים הם המצווה היחידה בה "בת קול" יוצאת מהשמים ומכריזה את הגדולה בברכות: שגם בשנה הבאה תחיה ותעשה עוד?

הרבי מליובאוויטש אומר נקודה מרהיבה: זה לא הקב"ה שמתעורר יותר מבכל המצוות, אלא האדם הוא זה שעשה משהו בלתי רגיל. הפסוקים הקודמים אמרו: "ובאת אל הכהן אשר יהיה בימים ההם ואמרת אליו, הגדתי היום... וענית ואמרת לפני ה' אלוקיך". מדובר באדם כזה שמודה, ועוד יודע איך להודות. הוא לא ממלמל תודה לצאת ידי חובה, אלא חוגג ברעש גדול את ההודאה שלו. הוא "מגיד" ו"ועונה" בקול את הכרת הטוב שלו על החסדים האלוקיים.

ולכן "בת קול" מהדהדת לשנה הבאה לעשות עוד מאותו הדבר. שכן אם אמרת תודה – תזכה לומר שוב בשנה הבאה. ואם אמרת בקול גדול – תצא אחר כך בת קול גדולה שתענה אמן. רש"י רומז לכך במילה אחת: "הבאת ביכורים היום - תשנה לשנה הבאה". מה כוונת הלשון חריגה "תשנה" ולא פשוט "תביא" ביכורים? אלא "תשנה", כלומר תזכה לעוד מאותו הדבר. שכן הקב"ה עוקב אחרי האדם כמו צל ואם הוא יודע לומר תודה – הוא גורר חזרה נוספת של האירוע.

ליקוטי שיחות יט/230: מצוות הביכורים מדגישה ביותר את ענין 'מדה כנגד מדה': היות ש'יתן לנו ארץ זבת חלב ודבש', לכן אנו נותנים לו את ראשית פרי האדמה. ולכן גם מעשה המצווה עצמו - ש'ובאת אל הכהן ואמרת אליו הגדתי היום... וענית ואמרת' - באופן של הודאה בהרמת קול, לכן גם מידת ה'וענית' מלמעלה היא באופן של הרמת קול, 'בת קול יוצאת ואומרת תשנה לשנה הבאה'.

ב. עיון שני: בתפילות הימים הנוראים מבקשים מהקב"ה לעשות למענו יתברך. כבר בתפילת "זכרנו לחיים" המוזכרת לעיל אומרים: "וכתבנו בספר החיים למענך אלוקים חיים". וכך שוב ושוב בתפילות.

3. תפילת עשרת ימי תשובה: זכרנו לחיים מלך חפץ בחיים וכתבנו בספר החיים **למענך** אלוקים חיים... **סוף תפילת אבינו מלכנו:** עשה למענך אם לא למעננו. **סוף סדר סליחות:** עשה למען אמיתך, עשה למען בריתך, עשה למען גדלך ותפארתך (וכך תפילה שלמה לפי סדר הא-ב).

וכל אחד נדהם: מה החוצפה הזו? מה כובלים את הקב"ה אלינו? איך התהפך הגלגל והשופט עומד כביכול למשפט? נתאר אדם שפונה לשופט: "תזכה אותי בשבילך, בשביל השם הטוב שלך...". או לקוח שעומד בפני מנהל הבנק: "תאשר את ההלוואה בשבילך...".

צריך לומר ש"למענך" הוא לא בקשה, אלא **התחייבות**. יהודי עומד בראש השנה וחושב בראש של השופט: הוא אומר לקב"ה, תן לי שנה טובה ואני מבטיח לשרת אותך. וזה הכלי השני שאנו לומדים היום: אחרי שמודים על העבר, צריך לייעד את עצמנו אל העתיד. להתחייב להקדיש את הכוחות לשמו יתברך והוא – האבא הטוב – מאמין לנו ומעניק ברכה מראש.

נבין זאת יותר, באמצעות אחד הרעיונות העוצמתיים מתורת הרבי שמעמיד אותנו נכונים לראש השנה. הפטרת היום הראשון של ראש השנה מעלה תעלומה עצומה שמטרידה את המפרשים:

הקריאות וההפטרות בראש השנה עוסקות באימהות: ביום הראשון קוראים את פקידת שרה (ואת הכאב והצער של הגר על צמא הילד), ואחר כך בהפטרה את פקידת חנה. ביום השני קוראים סיפור העקדה ואחריו נחמת ירמיהו בתוכה מוזכרת ההבטחה לרחל: "קול ברמה נשמע נהי בכי תמרורים, רחל מבכה על בניה... מנעי קולך מבכי ועיניך מדמעה". [הסיבה לכך היא ששלושתן – שרה, רחל וחנה – נענו בראש השנה. כדברי הגמרא במגילה לא: "בראש השנה נפקדה שרה, רחל וחנה"].

בתוך סיפור חנה, מתרחשת דרמה תמוהה: חנה הייתה אישה אומללה. עשר שנים הייתה נשואה לאלקנה ולא זכו לילדים. בעלה לקח אישה נוספת והיא מילאה את הבית במזל. פנינה ילדה עשרה ילדים בתשע וחצי שנים, ואם זה לא מספיק, הייתה מתעמרת בחנה ושוברת את ליבה. היא הייתה שבה מקניות לפני פתיחת שנת הלימודים, מוציאה את הקלמרים המצוירים ומשתפת את חנה: "תראי מה קניתי למוישי, לרבקי... וחנה הייתה נשרפת."

"ויהי היום": בראש השנה עלתה משפחת אלקנה לזבוח בשילה והכאב של חנה הגיע לשיא. פנינה קיבלה מגש מהזבח עבור עשר ילדיה והיא לבדה. אמנם אלקנה נתן לה מנה כפולה, אבל היא ישבה בודדה. היא פנתה לאלקנה הצדיק שיתפלל עליה, אבל הוא ענה באמפתיה מהולה בכאב: "חנה, חנה, למה תבכי, הלוא אנכי טוב לך מעשרה בנים". כלומר: תתקדמי הלאה ותפסיקי לבקש.

ממעמקי הכאב החליטה לקחת את גורלה בידיה ולהתפלל בעצמה. היא נכנסה לתוך המשכן, נעמדה לפני הפרוכת ושפכה ליבה בתפילה. ואז התרחש אירוע מוזר ביותר:

שמואל א א: והיה כי הרבתה להתפלל לפני ה' ועלי שמר את פיה: וחנה היא מדברת על לבה רק שפתיה נעות וקולה לא ישמע ויחשבה עלי לשכרה: ויאמר אליה עלי עד מתי תשתכרין הסירי את יינך מעליך: ותען חנה ותאמר לא אדני אשה קשת רוח אנכי ויין ושכר לא שתיתי ואשפך את נפשי לפני ה'.

עלי, הכהן הגדול, מביט באישה המתפללת ומתמלא רוגז. היא מחללת את הקודש. הוא פונה אליה בצעקות: "הסירי את יינך מעליך". והיא לא נדהמת אלא עונה לעניין: "ויין ושכר לא שתיתי ואשפך את נפשי לפני ה'". וכלום לא מובן: מה הולך פה? האם חנה נכנסה למשכן מתנדנדת?! ברור שלא, שהרי הגמרא לומדת ממנה את הלכות תפילה, כמובא בברכות "כמה הלכתא גברוואת איכא למילף מהא דחנה", וברור שתפילתה הייתה נעלית ביותר.

רש"י מפרש שחנה דיברה לעצמה בלי קול, וצורת התפילה הזו נראתה מוזרה. מנגד, חנה השיבה כי היא כל כך דבקה בה' עד שצעקה בתוך הלב. היא לא דיברה אל ישות זרה ורחוקה, אלא לתוך עצמה.

אחרים דנים אותה לחומרה, שהיא טעתה בהלכות תפילה. בלהט תחינתה "הרבתה להתפלל" ככתוב בפסוק ולחצה את הקב"ה לענות. היא סגרה אופציות וקבעה שלא תמצא תקווה בלי שתיענה. וזאת

טעות, שכן צריך להתפלל מעומק הלב, אבל להיות מוכנים לקבל את התוצאה. שכן האופק שלנו מצומצם ואיננו רואים את התמונה המלאה.

ואולם הדברים נותרים תמוהים, כשאלתו הגדולה של רבינו יצחק אלפסי (הרי"ף) מגדולי הראשונים:

רי"ף ברכות לא: כיון דלמדנו מחנה הלכתא גברוואת בתפילה, מהו הדבר שאינו הגון שראה בה עד שחשבה לשיכורה? ואין לומר שהשכרות [כפשוטה] היה דבר שאינו הגון, שהרי באמת לא שתתה יין?

הכרח לומר שתפילת חנה הייתה נפלאה ומלמדת ביותר, ועם זאת התנהל דיון עדין ורגיש בינה ובין עלי. ביניהם התקיים דיון עמוק על **המניעים של חנה**: מה מזין את הבערה שלה להיות אימא? הצורך הטבעי והקיומי שלה או השאיפה הנסתרת להשלים שליחות אלוקית?

הכהן סבר שהיא מבקשת בשביל עצמה וזה לא היום המתאים. ראש השנה הוא יום גדול מדי בשביל להעמיד את עצמנו במרכז. זה ה"ראש" עליו עומדת השנה כולה, היום מריעים בשופר ומכתירים את הקב"ה למלך, וביום כזה לא מתאים לבקש ולדרוש לעצמך, כי אם להיפך: להתחייב ולהתמסר.

ולכן הוא מאשים אותה בשכרות, כי השיכור מלא בעצמו. האלכוהול מציף את הרגשות ומוציא החוצה את ה"עצמי" שמסתתר וחושש להתגלות ביום רגיל. השיכור בוכה, צועק, מחבק ומנשק ומשפריך את עצמו. ולכן עלי אמר לה: גבירתי, קורים היום דברים יותר גדולים ממך.

וכאן מגיעה התשובה המהפכנית של חנה: "לא, אדוני, ואשפוך את נפשי לפני ה'". טעות בדיך: לא ביקשתי כלום בשביל עצמי, אלא **הבקשה שלי היא הבקשה שלו**. אני לא מבקשת ילד כדי להגשים את עצמי כאימא או שישעך אותי לעת זקנה. השליחות שלי היא ללדת ילדים ולגדל אותם יראי שמים. לכן חנה מוסיפה ומבטיחה: "ונתתיו לה' כל ימי חייו", הוא יהיה 'מושאל' לצרכי שמים כל חייו.

כך דרש הבעש"ט את הפסוק בתהלים: "רעבים גם צמאים - **נפשם** בהם תתעטף". כאשר יהודי רעב וצמא - זה לא רק הגוף צועק, הנפש צועקת. הרעב הוא הדרך של הנפש לפגוש את העולם ולשנותו. וכך באופן רחב יותר: 'יהודים זורעים גשמיות וקוצרים רוחניות'. יהודי צריך כסף כדי ללדת ילדים ולחנך אותם מתוך שמחה. יהודי צריך רוחה גשמית כדי לקנות סוכה וארבע מינים ולארח אנשים בסוכה. לבקש גשמיות זה לא לרדת נמוך, זה לקבל את ארגז הכלים כדי לשרת את הקב"ה.

ואם זו התפילה שלה, אין פלא שהיא נענית בצורה פלאית. שכן כשאדם מבקש **בשביל כבוד המלכות** – הוא מקבל לפי מושגי המלכות. **אם אדריכל עומד לבנות ארמון מפואר לבית המלוכה, הוא מקבל את כרטיס האשראי המלכותי לבנות את המבצר המרשים ביותר.**

בהערה⁴ הובא סיפור מרטיט שהתרחש לפני שנים ספורות.

⁴ הרב מנחם והבה הוא חסיד חב"ד צעיר וראש כולל תלמיד חכם בירושלים. הוא היה אז בן 25 שנים, אבא טרי לשני תינוקות. הוא החל לחוש כאב באוזן שהחריף מיום ליום ושמיעתו הלכה ונחלשה. בדיקה אצל רופא אף/אוזן/גרונן. ריצה לבית הרפואה בילינסון לבדיקת MRI מוח, ואז הבוקר הנורא שאחרי הבדיקה: נירוכיורג בכיר התיישב על המיטה ואמר דברים כהווייתם: "יש לך גידול בגזע המוח. הוא אמנם לא ממאיר, הוא שפיר, אבל הוא בתוך גזע המוח". והבה ביקש להבין מה גודל הגידול? "הוא לא גדול ולא קטן, הוא ענק!". הבעיה היא שהוא מקנן בתוך המוח ובמקום כזה, ובגודל כזה, הקרנות לא יעבדו".

הרב פירר המליץ על רופא בבית הרפואה "הדסה" כמומחה יחיד בארץ שמוסוגל להתמודד עם גידול בהיקף כזה. גם הרופא הזה לא טיח את המצב ונתן לאבא הצעיר להבין שגורלו נגזר. "יש לך בראש מפלצת שאוכלת לך את המוח, מי שיאמר שהוא יכול להוציא את הגידול בלי להותיר רושם, משקר במצח נחושה. הגידול יושב על שורה של עצבים שכל אחד הוא מרכז פיקוד של יכולות בגוף ופגיעה קטנה באחד מהם תיקח את השמיעה, את הראייה או הנשימה...". כל מילה נוספת סחררה את דעתו של והבה.

רבה המוערך של בני ברק, הגאון הרב משה לנדא ז"ל נכנס לתמונה ונקב בשמו של רופא בקליפורניה כאדם יחיד בעולם שיכול להתמודד עם הבעיה. הרב לנדא נטל על עצמו את גיוס הסכום לצורך ההטסה והפעילות הרפואית: \$130,000.

ליקוטי שיחות יט/296: כאשר עומדים לפני קודש הקודשים – אין מקום להיות מונחים בבקשות גשמיות ואפילו לא 'ונתתה לאמתך זרע אנשים'. וכאשר התפילה היא באופן של 'הרבתה להתפלל' – זה נדמה בעיניו כמו 'שכרות', כאדם שתפוס ברצונותיו והוא מנותק מהמקום הקדוש שנמצא בו. אולם חנה השיבה: 'ואשפוך את נפשי לפני ה'". אינני שיכורה מהרצונות שלי, להיפך, זה הביטוי העמוק ביותר להיותי קשורה לה', כי כל מציאותי חבוקה בו וכוונתי לתת את הילד לשרת את ה' כל ימי חייו.

ג. עיון שלישי: בעשרת ימי תשובה נפתח את ארון הקודש ונישא את תפילתו של רבי עקיבא: "אבינו מלכנו". אנו נבקש חסד ורחמים והצלחה ואחת הבקשות החשובות היא: "אבינו מלכנו כתבנו בספר זכויות". אנא, ריבונו של עולם, תכתוב אותנו בספר הלבן, ספרם של צדיקים שזכאים לשנה מבורכת.

וכאן עולה התמיהה: איך יכתוב אותנו בספר זכויות? האם יש זכויות או אין? אם באנו עם יתרת זכות, נהיה כתובים בין כך ואם באנו חלילה ביתרת חובה – איך יעשה עוול במשפט? האם זו הצגה שהנתבע מבקש לקבוע את תוצאת הדין?! אנו עומדים בפני משפט אלוקי, מלך המלכים יושב על כיסא דין ולפניו שלושה ספרים נפתחים, מימין מלאך מיכאל מעמיס זכויות, משמאל מלאך גבריאל מעמיס חובות – וכל דרי מעלה עומדים במתח לראות איזה צד יכריע כף המאזניים וכאן באים יהודים ומבקשים קיצור דרך: "ריבונו של עולם, למה לעבוד קשה? תכתוב בספר הזכויות ונלך לאכול קוגל..."

4. ספרי המלקטים בשם החפץ חיים: הבקשה 'אבינו מלכנו כתבנו בספר זכויות' תמוהה: אם יש לנו זכות – אין צריכים בקשה, ואם אין זכות – כיצד יעשה עוול במשפט? אלא הבקשה שנשפוט אחרים לזכות וכך נהיה נידונים בעצמנו לכף זכות.

בספרי המלקטים מביאים רעיון יפה בשם החפץ חיים (ולא מצאתי בפנים): תן לנו הכוח להיות ממלמדי הזכות על אחרים וכך נכתב בספרי הזכות בעצמנו. כאן למדנו עיקרון שלישי לקיצור דרך במשפטו של הקב"ה: להיות בעלי עין טובה שדנים את האחר לזכות וכך נזכה להידון לזכות בעצמנו.

נרחיב את הדברים באמצעות רעיון נפלא שמפתח הרבי מליובאוויטש (לקוטי שיחות ו/283): המשנה בפרקי אבות אומרת: "עקביא בן מהללאל אומר: הסתכל בשלושה דברים ואין אתה בא לידי עבירה, דע מאין באת ולאן אתה הולך ולפני מה אתה עתיד ליתן דין וחשבון". יהודי אמור לחיות עם חשבון ופיקוח פנימי ולזכור שהוא עתיד לעמוד לפני כיסא הכבוד ולתת "דין וחשבון" על מעשיו.

בראש חודש אייר הושכב הרב והבה על מיטת הניתוחים בלוס אנג'לס. כשעה אחרי תחילת הניתוח, הרופא יצא אל האב שעמד בחוץ ועדכן כי המצב מסובך והניתוח יארך הרבה יותר ממש וחצי השעות שתוכננו מראש. הרופא הוסיף בארשת מוטרת כי הגידול קרוב לעצב הנשימה וזו משימה בלתי אפשרית לדלג על פגיעה בו. אולם הלא יאומן קרה: המנתח הצליח לבקוע דרך העצבים ולהוציא את הגידול בשלמותו בלי להותיר זכר. יומיים אחרי הניתוח ירד הרב והבה מהמיטה והחל לצעוד על הליכון. אחרי ארבעה חודשים של פעילות פיזיותרפיה בלתי נלאית ובכוח רצון אדיר, הוא שב ללכת. הרושם היחידי שנותר הוא איבוד השמיעה באוזן שבה הכול החל, אבל החיים עצמם נמשכים כסדרם באופן נסי.

אבל להצלחה הפלאית היה עוד מרכיב: יממה לפני הניתוח, פתח הרב והבה את מסעו באוהל הקדוש של הרבי. בעומדו שם לצל הטלפון ועל הקו היה הרב האישי שלו, הרב יעקב שוויכא, מראשי ישיבת תומכי תמימים בכפר חב"ד. הרב אמר: "מנחם, עליך לקבל החלטה מעשית שבגללה הקב"ה ירצה להשאיר אותך בחיים. עליך להיכנס אל האוהל עם בשורה עמה יעמוד הרבי לפני כיסא הכבוד ויעתיר עליך לנס רפואי. כבר חיברת ספר אחד ועשית את זה היטב, אבל הספר הוא יועד לתלמידי חכמים, עליך לכתוב ספר שישמש את כלל ישראל". בתוך מוחו של הרב והבה יושב גידול ענק, חיוו עומדים על בלימה, והרב שלו דורש ממנו לפרוץ לכיוון חדש ולהתחייב לדברים שלא עשה מעולם. הוא נזכר כי שנה וחצי קודם פנה אליו מוציא לאור נמרץ בשם הרב אליהו וילהלם, והציע לו לעמוד בראש פרויקט של ליקוט ועריכה מחדש של מנהגי חב"ד בכל מעגלי החיים והשנה. הרעיון לא התקדם משיקולי תקציב וכעת הרב והבה נזכר ואמר לרבו: "אולי זאת תהיה ההחלטה שלי, לקחת את הפרויקט עם כל תקציב שהוא".

קשה להאמין, אבל על צג הטלפון בניו יורק הופיעה באותו רגע שיחה ממתנה מקרית מלאכי, מאותו מוציא לאור, הרב אליהו וילהלם. הוא התקשר לרב והבה בשביל עניין אחר לחלוטין, אבל הרב והבה הזכיר לו נשכחות והתחייב לקחת על עצמו את הובלת הפרויקט בכל סכום שהרב וילהלם ימצא לנכון. ההצלה שהתרחשה למחרת בחדר הניתוח בקליפורניה, מקבלת כעת גוון אחר. ואם אתם שואלים, החלק הראשון של הספר יצא כבר אחרי עמל של שנים והחלק הבא מתוכנן להיות עב כרס מהנוכחי.

כאן עולה תמיהה שזעקת עד השמים: כיצד מתארת המשנה את הדין בשם "דין וחשבון", כאילו קודם קובעים את גזר הדין ואחר כך עורכים את החשבון שהוביל אל הדין? הרי סדר המשפט התקין הוא הפוך בתכלית: תחילה עורכים "חשבון" של המעשים, הנאשם מקבל זכות מלאה להגן על עצמו, להציג את הצדדים הנסתרים מאחורי התנהגותו שלא נראים בתפיסה החיצונית שהציגה התביעה ורק אחרי עשיית ה"חשבון" המורכב והיסודי, יושב השופט להכריע את הדין?

בבתי משפט חשוכים בהם הדין הוא רק הצגה מרושעת אודות גזר הדין שנחתם בחדרי חדרים כבר קודם – שם עורכים "דין וחשבון", קודם דין ואחר כך חשבון. מה אפוא הסבר המשנה?

הרבי מליובאוויטש מיישב באמצעות יסוד שמביא הצדיק רבי נחמן מברסלב בשם סבו, הבעש"ט:

ליקוטי מוהר"ן סימן קיג: שמעתי בשם הבעש"ט כי קודם גזר דין ... מטעים את האיש עצמו ושואלים אותו על כיוצא בו, והוא פוסק הדין, ואזי נגמר הדין. כמו שמצינו בדוד המלך ע"ה בבוא נתן הנביא וסיפר לו מעשה האורח וענה 'חי ה' ואזי נפסק הדין על דוד כאשר יצא מפיו. וזהו 'ונפרעין מן האדם מדעתו', כלומר ששואלין דעתו, ואעפ"כ הוא 'שלא מדעתו' כי אינו יודע שהדין עליו ... ולכן צריך ליזהר מאד שלא לגמור הדין [על אחרים] עד שישנה וישלש כי הוא סכנת נפשות.

ההסבר נמצא במשנה נוספת בפרקי אבות שאומרת: "ונפרעים מהאדם מדעתו ושלא מדעתו". ובעוד שהביטוי "שלא מדעתו" מובן - מה הכוונה שנפרעים מהאדם "מדעתו"? מי מסכים שיפרעו ממנו? ההסבר כבר: נפרעים מהאדם "מדעתו" – בהתאם לדרך בה פוסק הדין של חברו.

יהודי הוא בן של מלך. הוא בנו חביבו ואהובו של הקב"ה. כל נשמה יהודית חוצבה תחת כיסא הכבוד ונועדה לה שליחות כבירה שמשפיעה על העולם כולו. ולכן שום כוח עליון אינו רשאי להכריע את דינו. אפילו המלאכים העליונים ביותר, אינם יכולים לחרוץ גורלו של איש ישראל.

אלא היהודי הוא השופט של עצמו. הוא הדין המכריע את עתידו לטובה. ולכן טרם מכריעים את גורלו במשפט האלוקי, מגלגלים לפניו מקרה שהתרחש עם אחר, שהוא דומה לאותו מקרה בו חטא בעצמו, וממתנים לראות כיצד יכריע דינו של זולתו: האם יבין את המורכבות שהתמודד אתה? האם יצליח למצוא את צד הזכות אפילו באירוע שנראה כולו נחרץ לשלילה? ובהתאם לכך דנים לו עצמו.

מצאנו תקדים בספרי הנביאים: לאחר שאירע המקרה הקשה בין דוד לבת שבע, בו שלח דוד את אוריה לשדה הקרב ממנו לא שב ולקח את בת שבע לאישה, נכנס נתן הנביא לדוד וביקש לשמוע דעתו על סיפור שהתרחש בירושלים: איש עני היה גר בשכנות לאיש עשיר, ולאותו עני הייתה כבשה יחידה. פעם הגיע אדם להתארח בבית העשיר והלה לקח בכוח את הכבשה של העני ושחט אותה למאכל עבור אורחו. כעת שאל נתן את דוד מה דינו של העשיר? דוד הזדעזע והכריז: "בן מות האיש העושה זאת, ואת הכבשה ישלם ארבעתים עקב אשר עשה את הדבר הזה". כלומר: עשיר עלוב ומושחת. וכי אין לו מספיק כבשים לארח את חברו, שהוא צריך לקחת את כבשת הרש היחידה?! עונש מוות יוטל עליו עצמו ועוד עליו לשלם פי ארבע על הכבשה, כדין טובח ומוכר.

אמר נתן לדוד: זה מה שאתה עשית. אתה מלך ישראל ויכולת להתחתן עם כל אישה שתחפוץ, ואיך חפצת דווקא בבת שבע, כבשת הרש היחידה של אוריה החתי?!

בכך מבאר הרבי את השאלה המוזכרת: "ולפני מי אתה ליתן דין וחשבון". שכן קודם נותנים לאדם לחרוץ את הדין של האחרים, ובהתאם לכך עורכים את החשבון שלו עצמו.

בהערה⁵ הובאו שני סיפורים מופלאים מהגמרא ומימינו.

⁵מעניין להוסיף מקור לכך גם בגמרא (שבת קכז): מעשה בפועל עני שהלך לעבוד אצל איש עשיר בגליל, שלוש שנים עבד אצלו והחליט לשוב לאשתו ולילדיו ליום הכיפורים. הוא ניגש לעשיר וביקש שכר על כל התקופה, אך העשיר טען שאין לו לשלם. הפועל נדהם: הלה גר באחוזת הכי יפה בגליל ואין לו לשלם שכר עבודה?! שלוש שנים משפחתו מתענית בלי אבא והחלום היחיד שהוא ישוב בידיים מלאות ועכשיו ישוב מרוקן כמו שיצא?!
שנים משפחתו מתענית בלי אבא והחלום היחיד שהוא ישוב בידיים מלאות ועכשיו ישוב מרוקן כמו שיצא?!

ד. לבסוף, נעסוק בשאלה כללית אודות סדר הדין האלוקי, שמרחף מעל כלל התפילות בראש השנה ויום הכיפורים. תפילת "ונתנה תוקף" מתארת את רגעי הדין וההכרעה המרטיטים בשמים אודות עתיד השנה הצפוי לכל אחד. הגמרא מוסיפה כי החלוקה היא לצדיקים, רשעים ובינונים: צדיקים נכתבים לאלתר לחיים, רשעים ח"ו להיפך ובינונים תלויים ועומדים עד יום הכיפורים שיעשו תשובה.

וכאן עולה שאלה שמטרידה את גדולי בעלי המחשבה: מה הקריטריונים שקובעים למעלה? מה השיקולים הכי חשובים שעומדים לפני הדיין והשופט? בין אדם למקום? בין אדם לחברו?

במיוחד שאיננו רואים בעינינו את צדקת הדין? הרשעים לא מתים אחרי ראש השנה והצדיקים לא חיים בעושר ובאושר לאורך ימים?

יתירה מכך: הרי כל אחד יודע את ההיפך, ששכר מצוות בהאי עלמא ליכא והצדק האלוקי נעשה רק בעולם הבא? ואדרבה: יתכן שהרשעים ייחתמו לחיים טובים בעולם הזה! כדי לגמור כאן כל שכרם ולעלות מוכנים לדין בעולם הבא. ואילו הצדיקים נחתמים להיפך ח"ו! כדי לגמור עונשם בעולם הזה ולעלות מוכנים לעולם השכר והטוב בעולם הבא?

הפועל שאל בהלם: אולי יש לך נכסים לתת במקום מזומן? אולי קרקע? אולי כרים וכסתות? אבל העשיר התעקש שאין לו כלום. הפועל המסכן שב מבוש בידיים ריקות כמו שיצא לפני שלוש שנים. חלף חג הסוכות ופתאום הופיע העשיר בבית הפועל עם שלוש עגלות מלאות סחורה. הוא שילם את שכרו במידה מלאה, ואז שאל את הפועל: תגיד את האמת, מה חשבת עלי כשהתחמקתי לשלם? מה מארת לעצמך כשראית אותי גר בתוך אחוזה אדירה ואני טוען שאין לי לשלם שכר פועל עני? אמר הפועל: לימדתי עליך זכות, אולי הקדשת את כל נכסיך לבית המקדש ולכן אין לך כלום משלך. חיבק אותו העשיר ואמר: "נשבע שכך היה, ואתה כשם שדנת אותי לזכות - כך הקב"ה ידון אותך לזכות".

2. https://www.youtube.com/watch?v=stWHP_rMvDU: דוד ותמר שיינברג השתדכו בחנוכה תש"פ והתכוונו להתחתן ביום ה' ניסן. אבל אז הכול השתנה: אחרי פורים פרצה מגפת הקורונה והממשלה בישראל החלה לדבר על סגר. הם לא לקחו סיכונים והקדימו את החתונה לסוף אדר. הם ביקשו מהחברים להישאר בבית וקיימו אירוע מינימלי עם בני המשפחה. למרות הקשיים התעלו על עצמם ועשו הכול לשמוח, החופה הייתה מרגשת, הסעודה ערוכה בטוב טעם, אבל לפתע הכל נעצר. הגיס נכנס ואמר שניידות משטרה מתאספות למטה. החתן והכלה עצמם ירדו אל השוטרים והעידו כי הכל לפי ההנחיות והקהל קטן ומצומצם. אבל השוטרים היו היסטריים וסירבו לשמוע. הם עצרו את החתן והכלה על יד הניידת ולא הניחו להם לעלות למעלה. במשך שעה וחצי עיכבו אותם בקור הירושלמי ועד שעלו בחזרה, לא נותר מניין לשבע ברכות. החתן, דוד, נאלץ לעמוד ברחוב ולהפציר בכמה בחורי ישיבה שיעלו להשלים מניין. הם היו שבורים ממה שקרה, הלילה הגדול בחייהם שתמר חלמה עליו עשרים שנה, הפך לטראומה. חלפה חצי שנה, וביום שישי שבין ראש השנה ליום הכיפורים, דוד קיבל טלפון מאבא שלו. האבא סיפר שבחור מסוים התקשר אליו וביקש בקול רועד לומר וידוי: הוא זה שהזמין את המשטרה לחתונה של דוד ותמר. הוא כלל לא בדק כמה אנשים משתתפים והאם ההנחיות הופרו, אלא שמע מוזיקה מאחת הדירות וחייג את מספר החירום. עכשיו הוא מתחנן שהם ימחלו לו, משום שהוא בן 24 וקודם היה מבוקש מאוד בהצעות שידוכים, אבל מאותו לילה, הטלפון שלו הפך להיות דומם. הוא פשוט נעלם מהפנקס של השדכניות. דוד הביט על תמר והלב שלו החל לדפוק. הכל חזר אליו. הלילה הנורא הוא, איך עמדו שעה וחצי בקור הירושלמי מוקפים שוטרים כאילו שדדו בנק, איך האוכל נותר על השולחנות בלי שאיש יטעם ממנו, ועכשיו מתברר שיד דדונית של בחור ירא שמים עמדה מאחורי ההתקפה. הזעם הציף לו את הראש והוא הניע את הראש בתנועת "לא". הוא אינו מסוגל לומר את המילים "אני סולח". בערב שבת הלך לבית הכנסת וקרא את התפילה "ידיד נפש אב הרחמן". הוא חשב לעצמו "הקב"ה הוא כל כך טוב, הוא כל כך אוהב, ואם זה קרה, אני בטוח שבאיזו דרך הכול לטובתנו. גם זה נועד עבורנו". במוצאי שבת הם היו מוכנים ואמרו לאבא למסור לאותו בחור שהם מוחלים לו בלב שלם. למחרת יום כיפור, בשעת ערב, הוא עמד מאחורי הבית ובנה את הסוכה. תמר הייתה אמורה לחזור בכל רגע מהעבודה, ולפתע החלו הצעקות. גיסתו קראה בהיסטריה: "תמר מעורבת בתאונת דרכים. שלושה כלי רכב פגעו בה". הלב שלו החל לדפוק ורק הוא ידע למה, היא הייתה בתחילת הריון ראשון והם כל כך חיכו לשמוע על התפתחות העובר. דוד רץ לחדר המיון וראה את תמר יושבת על כיסא. הכול היה בסדר ברוך ה', והרופא אמר: "מלאכים טובים שומרים עליכם. לפי זווית כלי הרכב, כרית האוויר הייתה אמורה להיפתח בתנופה ולהכות חלילה על הבטן, אבל הכרית לא נפתחה משום מה". הם הבינו שהקב"ה גלגל הכול מראש: כדי לתת להם את זכות הווייתור לאותו בחור וכך להציל את חייה של תמר ואת חיי העובר ברחמה, שיביא כל כך הרבה אושר לחייהם.

אז מה החלוקה בין הדין ומשפט בראש השנה לדין בעולם הבא? ומה הקריטריונים הקובעים כאן?

מדובר בנושא רחב וסבוך שהרחבנו בו בשיעורים לפרשת כי תצא בשנים קודמות ונצטט רק את הנקודה: 5. **דרשת הרמב"ן לראש השנה: היאך פסק רבי יוחנן ... שצדיקים גמורים נכתבים ונחתמים לאלתר לחיים וכי כל הצדיקים חיים וכל הרשעים מתים?! ו[אדרבה] הלא עולם וכל חמדה שלו לרשעים הוא? והרי רבותינו מהפכים קערה זו ואמרו (קידושין לט,ב) כי מי שזכויותיו מרובים מעוותותיו – מריעים לו (בעולם הזה, לנקותו מעוותותיו וייטול שכרו שלם בעולם הבא)?**

מובא בלקו"ש (כט/143 ושם הערה 49 מלקו"ת ר"ה נט,ב) בשם הגהמ"י בשם הרמב"ן בשער הגמול, שהדין בראש השנה הוא על עניינים גשמיים - מי יעני ומי יעשר. כך מפורש בתפילות בכלל ובתפילת "ונתנה תוקף" בפרט, כי על המדינות בו יאמר "איזו לחרב ואיזו לחיה, איזו לרעב ואיזו לשלום".

וכיון שכן, יש לומר שהקריטריונים עוסקים בעיקר בעניינים שבין אדם לחברו ואילו הדין ומשפט בעולם הבא דן בעניינים שבין אדם למקום. כך כשרבי יוחנן אומר "צדיקים נכתבים לחיים" בראש השנה הוא מתכוון בעיקר צדיקים בעניינים שבין אדם לחברו (וגם אם בין אדם למקום חסר להם). ואילו "רשעים נכתבים למיתה" הכוונה רשעים שבין אדם לחברו (וגם אם בין אדם למקום הם מושלמים).

שכן הקב"ה נותן שכר "מדה כנגד מידה", היינו **שהשכר תואם את העשייה**. ישנו קשר והתאמה בין מה שאתה עושה למה שאתה מקבל. וכיון שהדין ומשפט בראש השנה עוסק באיכות החיים **בעולם הזה** – "מי יעני ומי יעשר, מי ישפל ומי ירום" – סברא שהוא מושפע בעיקר ממצוות **שבין אדם לחברו**. שכן הקב"ה נותן חיים טובים בעולם הזה – למי שהופך את העולם הזה למקום טוב יותר.

אם אדם רואה עני ומרחיב לבו בצדקה והעני חוזר הביתה בצעדים מאוששים ומניח בקבוץ מיץ על השולחן – הקב"ה מחזיר לעשיר באותו תחום בדיוק; בשיפור איכות חייו בעולם הזה. אבל אדם שקידש נפשו והתעלה במדרגות רוחניות והניח תפילין בקדושה וטהרה – אינו מזדכך בעשירות וחיי נוחות. זה אפילו מפחית מערך המצווה. מנגד, הדין ומשפט בעולם הבא נוגע לשכר **רוחני**, הנפש נהנית שם מחוויה נשגבת של "צדיקים יושבים ועטרותיהם בראשיהם ונהנים מזיו השכינה", והשכר הזה מושפע מקידוש הנפש בעולם הזה והתרוממותה במצוות שבין אדם למקום.

למה הדבר דומה? הרבי הביא פעם משל מיוחד במינו (אגרות קודש מתורגמות ללשון הקודש א/49): **יהודי אחד תרם כסף להדפסת ספר השיחות של האדמו"ר הקודם, והרבי כתב לו כי אף שהשכר על עניינים רוחניים הוא בעולם הבא, אבל הדפסת הספר הזה מלמדת מידות טובות וגורמת לאנשים לחיות יותר נכון בעולם הזה ובמילא השכר שלו על ההדפסה יתבטא בעניינים גשמיים.**

משל לעבד שדאג לבני המלך לאוכל טוב. הוא התאמץ לראות שהנסיכים יאכלו וייהנו מהאוכל. העניק לו המלך שכר מתאים: הזמין אותו לאכול עימם ולהנות בעצמו מהאוכל המשובח. **פעם ביקש המלך טובה יותר מורכבת: להכין לו כתר מפואר ולהשיג את האבנים הטובות ביותר. העבד עשה את שליחותו היטב והתרוצץ והשיג אבנים נדירות לכתר פאר והגדיל את כבוד המלוכה. ובכן המלך לא יגמול עמו עם עוד אוכל, אלא ימתין לשעת הכושר וימנה אותו למשנה למלך. וכך השכר על מצוות רוחניות לא יכול להתבטא בעוד שפע גשמי, אלא רק כשהאדם 'גדל' ויעבור לעולם הרוחני.**

והאמת היא שיסוד הדברים ברור ומפורש ואנו אומרים אותו מדי בוקר במשנת אלו דברים: "אלו דברים שאדם אוכל פירותיהם בעולם הזה והקרן קיימת לו לעולם הבא ואלו הם: כיבוד אב ואם, וגמילות חסדים, והשכמת בית המדרש שחרית וערבית, והכנסת אורחים, וביקור חולים, והכנסת כלה, והלווית המת, ועיון תפילה, והבאת שלום בין אדם לחברו ותלמוד תורה כנגד כולם".

נשים לב לעובדה מרתקת: חז"ל בחרו קבוצת מצוות שהשכר עליהן ניתן **כבר בעולם הזה** והדבר המדהים הוא שאין ביניהן אף אחת מהמצוות הגדולות, לא שבת, לא תפילין ולא יום כיפור. אז מה מייחד את המצוות הללו שהקב"ה ממחר לשלם עליהן בעולם הזה? יתירה מכך: רוב המצוות הללו הן רק מדרבנן כמו הכנסת כלה והלווית המת שהן רק הסתעפות של ואהבת לרעך כמוך?

התשובה פשוטה: המצוות הללו הן מצוות חברתיות שהופכות את העולם הזה לטוב יותר. [וכן השכמת בית המדרש לתלמוד תורה שמביאה לידיעת המצוות הללו, וכן עיון תפילה שעניינה בקשת צרכיו הגשמיים בעולם הזה]. ועל כך מבטיחה התורה מדה כנגד מדה: מי שיהפוך את חיי הזולת למושלמים, הקב"ה יחזיר לו באותו מטבע וישיב לו באיכות חיים בעולם הזה.

פירוש המשניות להרמב"ם ריש פאה: כשיעשה האדם המצות שבינו ובין בוראו, תחשב לו לצדקה ויגמלוהו הקב"ה לעולם הבא. אבל כשיעשה המצוות בתועלת בני אדם עם זה - תחשב לו לצדקה בעולם הבא לפי שעשה המצוה - אבל ימצא (גם) טובה בעולם הזה בעבור שנהג מנהג הטוב בין בני אדם... ויקבל שכר מענין ההוא... ותלמוד תורה כנגד כולם, כי על ידי הלימוד יבוא לכל זה.

בכך אפשר להבין כיצד רשעים מאריכים ימים והרי אמורים להיחתם לאלתר למיתה? אלא כוונת רבי יוחנן היא לרשעים שבין אדם לחברו והם נחתמים למיתה ח"ו, אבל רשעים בין אדם למקום ועדיין עשו מצווה אחת שבין אדם לחברו - הקב"ה גומל שכרם בעולם הזה. ראה מצוינת לכך הוא הסיפור שהובא לעיל מרש"י בסנהדרין, מאותו רשע שהכין סעודה אחת לעניים וזכה לקבל שכרו בעולם הזה.

בהערה⁶ הובאה העשרה נפלאה לקהל תורני.

בסיומה של שנה, בה התאמצנו בכל כוחותינו לעבוד את ה' יתברך ולקדש שמו בעולם, ניחל ונפציר מעומק לבנו לשנת גאולה כפשוטה, "תהא שנה פריצת גלות" ובמקומה "תבוא שנת פריצת גאולה" כפשוטו ממש ועכשיו ממש.

כתיבת הדרשות והשיעורים והפצתם באופן חופשי מתאפשרת בתמיכתם של שלוחי הרבי ברחבי תבל

ובחסותו האדיבה של הנגיד החסידי
ר' שניאור ורעייתו יוכבד שיחיו מינסקי
להצלחה רבה בכל ענייניהם
ולעילוי נשמת מרת
שיינא בעשא בתיה בת יוסף דב

⁶ בכך ביאר הרבי שאלה מעניינת. בהלכות תשובה ח עוסק הרמב"ם במציאות העולם הבא ואומר ש"שכר מצוות בהאי עלמא ליכא" ומביא את הפסוק שנאמר בשילוח הקן: "והוא שכתוב בתורה 'למען ייטב לך והארכת ימים' ומפי השמועה למדו 'למען ייטב לך לעולם שכולו טוב, והארכת ימים לעולם שכולו ארוך'".

כאן עולה השאלה, למה הביא את דרשת רבי יעקב ביחס לפסוק שנאמר בשילוח הקן ולא הפסוק המוקדם (והחשוב) שנאמר בעשרת הדברות לגבי כיבוד אב? הרי דרשת רבי יעקב נאמרה גם ביחס לכיבוד אב כפי שהיה הסיפור עם הילד שכיבד אביו ועלה לשלח גוזלות ונפל?

התשובה נהדרת (לקו"ש ט/202): הרמב"ם מקבל רק את מקצת דבריו של רבי יעקב. הוא מסכים ששילוח הקן שכרה בעולם הבא, אבל סובר שכיבוד אב שכרה בעולם הזה. שכן כיבוד הורים היא (גם) מצווה אנושית. היא הופכת את חיייהם של ההורים לארוכים יותר בעולם הזה. הורה שמאריך חיים זה בזכות ילד שעושה הכול כדי שהוא יאריך ימים. ולכן הקב"ה מבטיח מידה כנגד מידה ושכר הבן יהיה כפשוטו באריכות ימים בעולם הזה.

משא"כ מצוות שילוח הקן היא מצווה רוחנית שבין אדם למקום. איננו מבינים עד הסוף למה צריך לשלח את היונה? מה רע בכך שהיא תישאר לנוח על גוזליה? בספר הזוהר מובא שתכלית מצווה זו היא בין אדם למקום: צעקת היונה המשולחת ומתגעגעת לגוזליה גורמת לעורר רחמי המקום על ישראל שנמשלו לגוזלי היונה. ולכן השכר על מצווה רוחנית כזו הוא באמת בעולם הבא.